

- 1 אילפא ורבי יוחנן הוה רחיקא להו מילתא טובא אמרי ניקום ניויל נעביד עיסקא ומקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון אזלו אותיבו תחותי ההיא אשיתא דעיעא הוו קא כרכי ריפתא שמעיה רבי יוחנן דקאמ' ליה [מלאך ל]חבריה 5 תא נשדייה עליהו ונקטליגרי שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה אמ' ליה אידך שבקינהו דחד מניהו קיימא ליה שעתא אמ' ליה רבי יוחנן לאילפא שמע מר מידי אמ' ליה לא 10 אמ' שמע מינה אנא הוא דקיימא לי שעתא איהדר אזיל אנא אקיים בנפשאי כי לא יחדל אביון מקרב הארץ עד דאתא אילפא מלך רבי יוחנן כי אתא אילפא אמרו ליה אי איתיב מר וגרים לאו מר הוה מליך תלא נפשיה באסקריא אמר 15 כל דמשאיל לי מילתא ברבי רבי חייא וכרבי רבי הושעיה ולא פשיטנא ליה ממתניתין ניפלנא מאיסקריא [למיא] וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה 20 האומר תנו שקל לבני בשבת והן ראוין לתת להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל אם אמר מתו, יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל 25 הא מני רבי מאיר היא דאמ' מצוה לקיים דברי המת.

ספרות נבחרת:

- 1 "פרנקל, עינים בעולמו הרוחני של סיפור האגדה, הקיבוץ המאוחד, תשמ"א, עמ' 87-90.
שילובים — שיח בין ספרות לאמנות, ת"ל, משרד החינוך והתרבות, ת"א, תשנ"ט, אילפא ורבי יוחנן, עמ' 8.

2. בתו של רבי עקיבא והנחש (כבלי שבת, קנו ע"ב)

התרגום מארמית

- 1 לְרַבִּי עֲקִיבָא הָיְתָה בַת.
אָמְרוּ לוֹ הַפְּלִדִים¹: אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנַכְנַסְתָּ לְבֵית הַחֶפֶה,
מִכִּישׁ אוֹתָהּ נָחֵשׁ, וְהִיא מָתָה.
הָיָה דוֹאֵג עַל הַדָּבָר הַרְבֵּה.
5 אוֹתוֹ הַיּוֹם, נָטְלָה אֶת הַמַּכְבֵּנָה², נִעְצָה אוֹתָהּ בַּסֶּדֶק,
קָרָה שִׁשְׁבָּה [= שְׁנַנְעָצָה] בְּעֵינֵי שֶׁל נָחֵשׁ.
בַּבֶּקֶר, בְּשִׁנְטָלָה אוֹתָהּ, נִסְרַךְ וּכְא הַנָּחֵשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אֲבִיהָ: מָה עָשִׂיתָ?
אָמְרָה לוֹ: בְּעָרֵב בָּא עָנִי, קָרָא בַּפֶּתַח, וְהָיוּ טְרוּדִים כָּל הָעוֹלָם בַּסֶּעָרָה,
10 וְאֵין שׁוֹמְעֵ לֹו.
קָמַחִי, נָטְלָתִי אֶת מְנָתִי שְׁנַתָּתֶם לִי, וּנְתַתִּיָּה לֹו.
אָמַר לָהּ: מִצְוֶה עָשִׂיתָ.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדַרְשׁ: "וּצְדָקָה תַצִּיל מִמּוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִפִּתְחָה מִשְׁנָה, אֲלֵא מִפִּתְחָה עֲצָמָה.

המקור בבבלי

- 1 רבי עקיבא הויה ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חיויא ומיתא הוה דאינא אמילתא טובא 5 ההוא יומא שקלתא למכבנתא דצתא בגורא איתרמו איתיב בעיניה דחיויא

1 הכלדיים — הרואים בכוכבים (אסטרוולוגים).
2 מכבנה — סיכה הנעוצה בכגר כתכשיט. או סיכה שנועדה לחבר את שני חלקי החלוק זה לזה.

לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חוויא בתרה

אמר לה אבוה מאי עבדת

אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבנא והווי טרידי כולי עלמא בסעודתא

10 וליכא דשמעיה

קאימנא שקלתי לריסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה

אמר לה מצוה עבדת

נפק רבי עקיבא ודרש וצדקה תציל ממות

ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה.

ספרות נבחרת:

י' פרנקל, עיונים בעולמו הרוחני של סיפור האגדה, הקיבוץ המאוחד, תשמ"א, עמ' 13-16.

י' רוזנברג, "על אהבת הזולת ואהבת ה' באגדות על רבי עקיבא", דרך אגדה ג, תש"ס, עמ' 75-91.

3. אלכסנדר מקדון (בראשית רבה, פרשה לג א)

התרגום מארמית

1 אַלְכְּסַנְדְּרוֹס מְקֻדּוֹן הִלְךְ אַעֲל מְלָכוֹת קְצִיָּא¹ לְאַחוּרֵי הַרִי הַשְּׁדֵי שְׁלַח־שְׁדֵי²

יָצֵאוּ, נִשְׂאוּ לוֹ פְּרוֹת זָהָב בְּתוֹךְ קַעֲרַת זָהָב.

אָמַר לָהֶם, וּלְמִמוֹנְכֶם אֲנִי צָרִיד?³

אָמְרוּ לוֹ: וְלֹא הָיָה לְךָ מָה לְאָכַל בְּאַרְצְךָ, שְׂבַאת לְךָ אֵילִינוּ?⁴

5 אָמַר לָהֶם: לֹא נִצְרַכְתִּי לְדַעַת אֶלָּא בִּיצַד אַתֶּם דְּנִים.

בְּשֵׁינֵשֶׁב אַעֲלֶם, בָּא אָדָם אַחַד קָבַל עַל חֲבֵרוֹ.

אָמַר: אִישׁ זֶה מְכַר לִי חוֹרְבָה אַחַת וּמִצְאָתִי בָּהּ אוֹצֵר —

חוֹרְבָה קִנִּיתִי, אוֹצֵר לֹא קִנִּיתִי.

זֶה שְׂמֵכָר אָמַר: חוֹרְבָה וּמָה שְׂבַתְזָכָה מְכַרְתִּי.

10 אָמַר³ לְאַחַד מֵהֶם: יֵשׁ לְךָ בֶּן זָכָר?

אָמַר לוֹ: הֵן.

אָמַר לְאַחֵר: יֵשׁ לְךָ בַּת?

אָמַר לוֹ: הֵן.

אָמַר לוֹ: לְךָ הֵשֵׁא אֶת זֹאת לְזֶה וְיִהְיֶה הַמָּמוֹן לְשִׁנְיָהֶם.

15 רְאֵהוּ⁴ יוֹשֵׁב תְּמָה.

אָמַר לוֹ: מָה, לֹא דְנָתִי הֵיטֵב?

אָמַר לוֹ: הֵן.

אָמַר לוֹ: אֵלּוּ הָיָה אַעֲלֶכֶם, בִּיצַד הֵייתֶם דְּנִים?

אָמַר לוֹ: הוֹרְנִים אֵת זֶה וְאֵת זֶה וְהַמְּלָכוֹת נוֹטְלוֹת מְמוֹן שְׁנִיָּהֶם.

20 אָמַר לוֹ: יֵשׁ אַעֲלֶכֶם נָשִׁים יוֹרְדִי?

אָמַר לוֹ: הֵן.

1 קציא — משמעותה לא נתבררה.

2 לאחורי הרי חושך שלחושך — בקצה העולם, מקום שקשה להגיע אליו.

3 הדיין, מלך קציא.

4 ראה מלך קציא את אלכסנדרוס.